

VGR Analys 2021:11 - bilaga 9

Koncernkontoret

2021-04-13

Bilaga 9: Regionalt serviceprogram för landsbygds- och skärgårdsområden i Västra Götaland 2014-2021

Innehåll

1. Inledning	3
1.1 Bakgrund.....	3
1.2 Syfte och mål	3
2. Genomförande.....	4
3. Måluppfyllelse och resultat.....	8

Figur- och tabellförteckning

Figur 1: Beslutade medel (tkr) 2017-2020 fördelade på insatsområden och nämnd	4
Figur 2: Förväntad medfinansiering (tkr) fördelat på medfinansierstyp i beslutade projekt 2017–2020.....	5
Figur 3: Västra Götalandsregionens medfinansiering per projektbeslut.....	5
Tabell 1: Stöd till kommersiell service fördelat på 2020	4
Tabell 2: Utfall av VG2020-indikatorer i avslutade projekt	10

1. Inledning

Det regionala serviceprogrammet för landsbygds- och skärgårdsområden i Västra Götaland 2014–2021 ska bidra till att bygder kan behålla och utveckla både det offentliga och kommersiella serviceutbudet. Programmet är antaget av regionfullmäktige och regionutvecklingsnämnden (RUN).

Arbetet med programmet sker i ett team om två tjänstepersoner inom regional utveckling. Därtill sker en löpande dialog med Länsstyrelsen som ansvarar för angränsande frågor inom landsbygdsprogrammet och fattar vissa beslut om stöd till kommersiell service. I skrivande stund pågår en utlysning inom ramen för programmet i syfte är att stimulera insatser och bygga kunskap inom platsutveckling och samordnade servicelösningar. Inom ramen för utvärderingen har två intervjuer med programansvariga ägt rum. Enkäten gick ut till 14 enskilda mottagare och av dessa var 5 inte leverbara. Antalet som svarade på enkäten är 5 (36%). Då antalet svarande understiger 10 personer ges inga detaljerade sammanställningar, utan mer övergripande beskrivningar av utfallet.

1.1 Bakgrund

Framtagandet av program kom av att regeringen erbjöd regioner, kommunala samverkansorgan och länsstyrelser att utarbeta och genomföra Regionala Serviceprogram (RSP) för varje län 2014–2018. Programmet har därefter förlängts och avser nu fram till och med 2021. Regionen valde att, utöver det som regeringen önskade, vilket handlade om driftstöd, göra ett program där även projektmedel gick in. Syftet med detta var att kunna rikta regionala utvecklingsmedel även till projekt inom serviceområdet och för att programmet skulle ha samma grundstruktur som andra program. Det handlade alltså om att paketera både för det interna arbetet inklusive för politiken, men även för andra som Länsstyrelsen och statliga myndigheter. Det blev enligt en programansvarig ett program som man kunde vara stolt över som inte enbart handlade om dagligvaror och lanthandel. När programmet togs fram var den då ansvarige programansvarige ute och samtalade i varje delregion. Det upplevdes som en styrka, för när vi samlar ihop aktörer så kan vi säga att vi har pengar kopplade till området. Det uppfattas också som en styrka att programmet togs på fullmäktigenivå.

1.2 Syfte och mål

Regionalt serviceprogram för landsbygds- och skärgårdsområden i Västra Götaland 2014–2020 ska bidra till följande mål att skapa attraktiva livsmiljöer genom att stimulera till en god tillgänglighet till kommersiell och offentlig service för medborgare och näringsliv i gles-landsbygd och skärgårdsområden.

Insatsområden är:

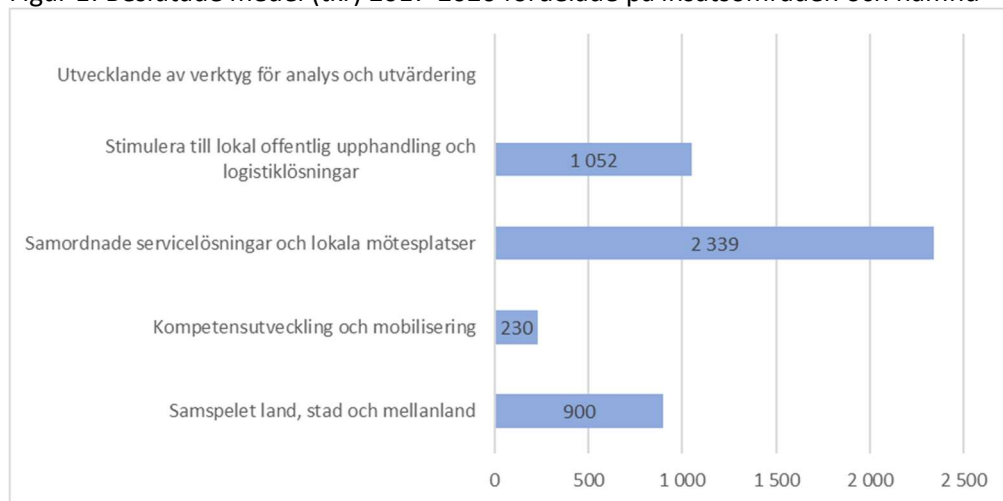
- Utvecklade verktyg för analys och utvärdering
- Stimulera till lokal offentlig upphandling och logistiklösningar
- Samordnade servicelösningar och lokala mötesplatser
- Kompetensutveckling och mobilisering
- Samspel land, stad och mellanland

2. Genomförande

Projektmedel och företagsstöd

Sammanlagt för perioden 2014-2020 har Västra Götalandsregionen medfinansierat 17 projekt och drygt 4,5 miljoner kronor.

Figur 1: Beslutade medel (tkr) 2017-2020 fördelade på insatsområden och nämnd

Inom ramen för programmet ingår även att ge stöd till kommersiell service för att upprätthålla försörjning av dagligvaror i serviceglesa områden. Det finns till exempel särskilda driftstöd som kan ges till butiker för att upprätta en samhällsservice till invånarna. Kommuner kan vidare erhålla stöd i form av hemsändningsbidrag, som helt eller delvis bekostar hemsändning av dagligvaror till hushåll. I och med Covid-19 beslutades om att öka detta stöd. Butiker i serviceglesa landsbygdsområden kan även beviljas investeringsbidrag för att modernisera butiken. Detta stöd hanteras sedan 2016 av Länsstyrelsen.

Tabellen nedan visar hur fördelningen sett ut och antal butiker som erhållit stöd under 2020.

Tabell 1: Stöd till kommersiell service fördelat på 2020

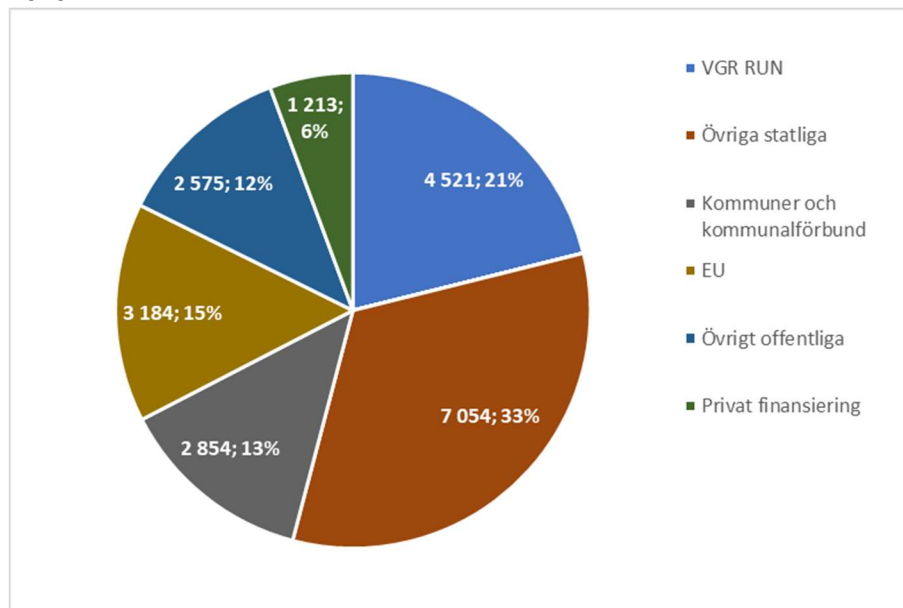
	Särskilt driftstöd antal butiker (tkr)*	Hemsändningsbidrag antal beslut till kommuner (tkr)	Investeringsbidrag antal beslut till landsbygdsbutiker**
2020	26 (5 427 tkr)	8 (442 tkr)	20
2019	26 (5 400 tkr)	7 (860 tkr)	24
2018	26 (5 300 tkr)	7 (437 tkr)	21
2017	19	6	-
2014-2016	20	22	27

* Särskilt driftstöd sker via ett särskilt anslag från regeringen som administreras av Tillväxtverket.

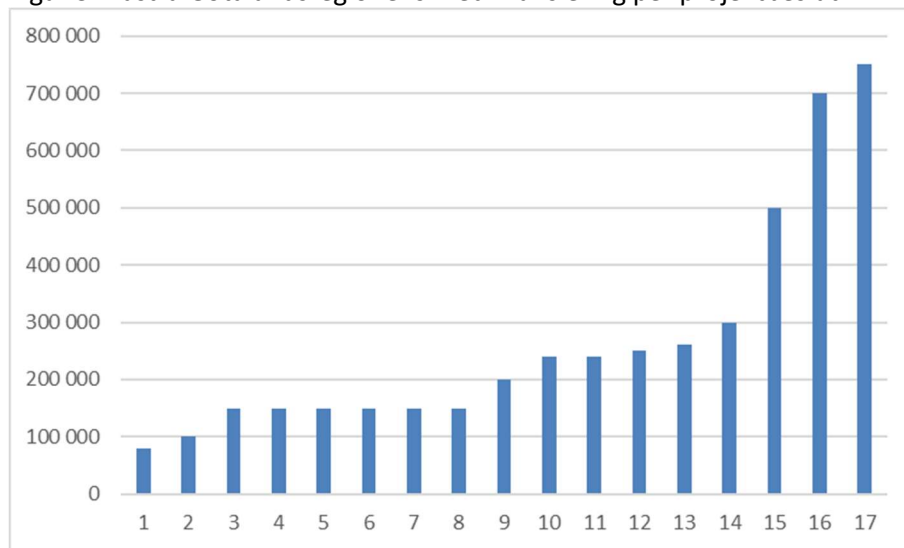
** Sedan 2016 beslutas investeringsbidraget av Länsstyrelsen.

Figuren nedan visar hur mycket olika aktörstyper har medfinansierat projekten som beslutats inom ramen för programmet. Västra Götalandsregionens andel uppgår till 21 procent.

Figur 2: Förväntad medfinansiering (tkr) fördelat på medfinansierstyp i beslutade projekt 2017–2020

Figur 3: Västra Götalandsregionens medfinansiering per projektbeslut

De två största projekten utifrån beslutat belopp från VGR är *Erfarenhetsspridning i projektet lokal attraktionskraft* där Munkedals kommun erhöll drygt 750 tkr och *Samverkan för regional utveckling* som regionutvecklingsnämnden ansvarade för. I genomsnitt för projekten ligger Västra Götalandsregionens medfinansiering på drygt 266 tkr. Medianstorleken ligger på 200 tkr.

Målgruppen för programmet är de aktörer som arbetar med landsbygdsutveckling och tillväxt i Västra Götaland till exempel företagare, föreningar och kommuner som bidrar till ovanstående mål. De 17 projekten fördelas över olika projektägare där kommuner och lokala samhällsföreningar eller liknande är de främsta mottagare. Vad gäller kommuner är det Bengtsfors, Dals-Ed, Essunga, Lidköping, Munkedal och Åmål. En aktör har erhållit tre projektbeslut (400 tkr) och det är eDIT (Ett Dalsland i Tillväxt). Andra projektägare är bland annat samhällsföreningarna på Koster och Rossö, intresseföreningen vid Källö-Knipplas och Skaftös öråd.

En programansvarig lyfter att det finns en överlappning gentemot området social ekonomi. Det har inneburit en nära kontakt med de tjänstepersoner som jobbar med det. När en ansökan har kommit in och den har passerat inom en utlysning för social ekonomi så har den gått dit. Det pågår även samtal med avdelningen för kollektivtrafik och infrastruktur som arbetar med stationssamhällen samt programmet för hållbar mobilitet. I något fall har man även haft en gemensam handläggning.

Därtill finns det överlappningar inom andra program såsom livsmedel och gröna näringar vad gäller upphandling av små producenter, där regionalt serviceprogram arbetar med om att bevara lokala leverantörer av livsmedel. Koppling till KKN-programmet finns också vad gäller vissa geografiska platser, men där är uppfattningen av en programansvarig att samverkan inte har varit så tydlig. Överlappningarna hanteras ad hoc där berörda handläggare har kontakt vid behov. Sökande har inte alltid då en bild om vilket program projektet hamnar i.

Skillnaden mellan det regionala serviceprogrammet och övriga program är just syftet där serviceprogrammet utgår från ställen med en glesbygdsdimension medan de andra programmen utgår från andra dimensioner. Ett program utanför Västra Götalandsregionens är Leader¹. Enligt en programansvarig har medlen i serviceprogrammet varit lite friare och snabbare än de från Leader. Det har även varit så att regionen kan ha dragit sig ur om ett projekt har fått medel från Leader, eller att ett projekt som fått avslag från Leader söker medel från regionen och beviljas. Nu pågår samtal om att projekten istället ska kunna samfinansieras, men det är ännu oklart.

Kunskap om programmet

Merparten av de svarande känner till att deras projekt har beviljats medel som en del av Västra Götalandsregionens regionala serviceprogram för landsbygds- och skärgårdsområden i Västra Götaland 2014-2020. Kännedomen om programmet varierar men tre av de fyra svarande anger 5 eller 6 på skalan 1-7 där 7 avser att man har mycket god kännedom om programmet och dess innehåll. Kännedomen om programmet fick de genom kontakter med handläggare vid VGR. En motiverar sitt svar med:

"I starten på projektet fick vi en bra genomgång av det och andra bra kontakter för att göra projektet mer effektivt och precist."

Programmen medför ökad tydlighet och konkretisering

Av de programansvariga lyfts flera fördelar med att organisera insatserna i ett program. Det innebär en styrning och en trygghet i handläggningen och ger en bra grund att stå på vid motivering av beslutsförslag. Det minskar även sårbarheten när en handläggare slutar då det ger en god vägledning när en ny tjänsteperson ska ta över arbetet. Därtill upplevs programmet underlätta kommunikationen med projektägare och ger en bra struktur vid utskick av nyhetsbrev eller när nätverksträffar ska anordnas. Om det saknas en konkretisering av nya RUS:en i form av ett program eller genomförandeplan är farhågan att den lokala förankringen kommer att försvagas, vilket inom landsbygdsområdet redan skett genom överföring av Leader-programmen från Länsstyrelsen till Jordbruksverket.

¹ Leader är ett EU-initiativ för att utveckla landsbygden. Satsningar finansieras genom någon av de fyra fonderna jordbruksfonden för landsbygdens utveckling, havs- och fiskerifonden, socialfonden och regionala utvecklingsfonden.

Från politiskt håll har de programansvariga fått positiva reaktioner på att arbete sker inom landsbygds- och platsutveckling, men inga specifika synpunkter kring programformen i sig.

Hälften av de projektägare som svarat på enkäten bedömer att det faktum att projektet ingått i programmet haft betydelse för dess genomförande och/eller resultat. En av dem beskriver att det har varit en bra dörröppnare till en del intressenter och samarbetspartners.

En bra struktur men glesare tillfällen för dialog

Dialog och utbyte mellan projektägare, VGR, Länsstyrelsen och andra samverkansaktörer sker via det så kallade partnerskapet. Nyhetsbrevet lyfts av programansvariga som ett bra sätt att få en omvärldsbevakning, informera om nationella satsningar, tipsa om relevanta rapporter samt att synliggöra hur VGR arbetar med landsbygdsfrågorna. Såväl nyhetsbrevet som partnerskapsträffarna har fått genomgående god respons från deltagarna, men har tyvärr inte kunnat prioriteras de senaste åren och har genomförts alltmer sällan.

I enkäten till projektägarna anger samtliga respondenter att de varit i dialog med andra projektägare inom samma program. I en kommentar lyfts att det finns ett bra utbyte mellan flera projekt. Därtill är det tre fjärdedelar av de projektägare som besvarat enkäten som anger att de har använt programmet som en del i att sprida information om sitt projekt.

Förhoppning om framtida program internt och en nöjdhet hos projektägare

Programmen lyfts av de ansvariga som ett framgångsrikt sätt att arbeta med prioriterade frågor. Så även från nationellt håll där de fått positiva signaler om Västra Götalands regionala serviceprogram och programstrukturen i stort. En av de ansvariga beskriver att det finns en farhåga att erfarenheter och analyser som programmen grundar sig på kommer att tappas om den detaljerade nivån försvinner. När det gäller det regionala serviceprogrammet är bedömningen att det kommer ett nytt uppdrag om framtagande från statlig nivå – troligtvis bredare än tidigare, med ökat fokus på platsutveckling. Ytterligare en viktig aspekt i framtagandet av kommande program är att Länsstyrelsen i ökad omfattning kommer att använda sig av det regionala serviceprogrammet för bedömning av sina investeringsstöd, vilket de tidigare gjorde via en separat handlingsplan.

I enkäten till projektägarna anser merparten att programformen är ett bra sätt att organisera insatser inom prioriterade områden.

”Absolut, tror det finns många bra, viktiga och nyttiga områden att fortsätta utveckla via denna modell.”

De flesta projektägare nöjda i kontakten med Västra Götalandsregionen

Endast ett fåtal projektägare har svarat på enkäten, av dessa är de flesta nöjda med processen för ansökan, rapportering och rekvisition. En person beskriver de olika rutinerna hos VGR och Tillväxtverket som ett försvårande moment.

”Jag tror det finns en effektivitet om den likformas mellan alla regioner och även Tillväxtverket. Det är olika blanketter, uppföljnings- och rapporteringssystem vilket gör att det kräver extra tid och kraft för att få till alla de olika modellerna med samma grundfakta.”

Därtill visar svaren på en hög nöjdhet med vägledningen från VGR, i synnerhet i samband med ansökan men även under genomförandet. Dialogen och avstämningarna beskrivs ha fungerat smidigt.

3. Måluppfyllelse och resultat

Som angavs inledningsvis ska programmet bidra till att skapa attraktiva livsmiljöer genom en god tillgänglighet till kommersiell och offentlig service för medborgare och näringsliv i gles-landsbygd och skärgårdsområden. De fem insatsområden som bland annat handlar om att *utvecklade verktyg för analys och utvärdering, stimulera till lokal offentlig upphandling och logistiklösningar, samordnade servicelösningar och lokala mötesplatser, kompetensutveckling och mobilisering samt samspel land, stad och mellanland*

Projekten har bidragit till målet

Programmet är framtaget utifrån nationella krav kring driftstöd till butiker i serviceglesa landsbygdsområden. Till detta inkluderades som angavs tidigare även projektstöd. Det övergripande målet att skapa attraktiva livsmiljöer har enligt programansvarig varit med i alla beslutade projekt. Bedömningen är också att alla projekt har bidragit även om någon sammanfattande analys inte har gjorts. Bilden som ges i en intervju är att när väl aktörer har fått ihop en konstellation som medverkar i projektet är de väldigt dedikerade. Pengarna bidrar därför till utvecklingen och det handlar jämfört med andra projekt om mindre belopp. På frågan i enkäten till projektägare om vilket geografiskt område som projektet gett resultat så svarade föga förvånade tre av fem lokalt. Det var dock en svarande som angav delregionalt och en nationellt.

Av de 5 svarande på enkäten till projektägare anser alla att de har bidragit till programmets mål. En respondent motiverar sitt svar med:

”Målet är att medborgarna var än de bor inom regionen ska få en god service...”

Bevarande av service – med lokal prägel

Genomförandet av programmet har enligt en programansvarig fungerat vad gäller att bevara servicen. Alla mål inte har nåtts, men orsaken till detta anges kunna handla om ambitionsnivån. Det insatsområde som bedöms av programansvarig att man inte har lyckats med handlar om att stimulera till lokal offentlig upphandling och logistiklösningar. Utöver en kurs som man genomförde för flera år sedan har man inte haft några projekt. Därför genomför man just nu en utlysning.

Totalt i programmet är det inte många projekt som har beviljats och man har inte använt de medel som har varit avsatta. Mer resurser hade enligt programansvarig krävts för att få en större snurr på programmet. En orsak som lyfts är även svårigheten för sökande att få till medfinansieringen. De får projektförfrågningar men kommuner har i flera fall haft svårt att motfinansiera. Samtidigt är bilden som ges av programansvarig att de projekt som medfinansieras i programmet innebär inga större belopp men de kan betyda väldigt mycket lokalt.

Med koppling till att bedöma behovet av programmet ställdes frågan i enkäten om man skulle ha genomfört projektet även utan stöd. Av de fem svarande skulle två ha genomfört projektet i mindre omfattning och tre svarat nej.

Samverkan – nyckeln till bra lokal utveckling

Inom programmet har kunnat titta bredare på servicefrågan, dvs det är inte enbart pengar till en butik utan programmet ser till det lokala sammanhanget, till exempel butikens koppling till besöksnäring m.m. Programansvarig lyfter just samverkan som en viktig del i genomförandet av programmet vilket är det tydligaste bestående resultatet. Ett exempel på projekt med bestående resultat är ett arbete som gjordes tidigt med Floda och Vrångö. Den satsningen på platsutveckling (BID) används fortfarande som ett koncept.

Synliggörande sker genom arbetssättet

En viktig del av genomförandet är själva arbetssättet i programmet, som även tagits upp tidigare. Det är enligt en programansvarig en viktig dimension att närvara lokalt när man har en roll som landsbygdsutvecklare. Därför har man även arbetat med kurser och kunskapsförmedling, till exempel i form av analyser som en del i att veta hur servicen ser ut i Västra Götaland. Genom det partnerskap som finns kopplat till programmet, nyhetsbrev och den lokala närvaron synliggörs Västra Götalandsregionens roll kopplat till servicefrågan synliggörs.

Projekten bedöms bidra till långsiktiga och bärkraftiga idéer

Fyra svarande projektägare uppfattar att deras projekt helt och hållet nådde den förväntade målsättningen. En svarade att deras projekt fortfarande pågick. Alla anser också att projektet har bidragit till långsiktiga och bärkraftiga effekter, där en uttrycker sig:

”Ja inom flera områden, dels kommer det tas fram nya lagar och regler, dels har press satts på att öka samarbetet lokalt och dels arbetas det på en ny plattform som kommer underlätta samarbetet”

Boendefrågan saknas

Även om det har varit få projekt bedömer programansvarig att inga projekt egentligen saknas. Däremot är boendefrågan ett område som har lyfts fram. Det gäller även området fysisk planering. I det eventuella fortsatta arbetet med strukturbilder så skulle det enligt programansvarig vara ett intressant område att jobba med utifrån ett regionalt serviceperspektiv. Som konkret exempel lyfts Koster där de har startat ett utvecklingsföretag (BID-variant) för just att titta på möjligheten med boende. För samtidigt som många vill flytta dit så har skolan för få elever för det inte finns bostäder till de som vill flytta dit.

Det handlar även om att få ihop satsningar inom det regionala serviceprogrammet med andra satsningar. Ett exempel här är att kollektivtrafiken som är viktig del i en platsutveckling. Det kan handla om att när en butik i skärgården behöver kunna ta emot paket och gods och då måste kollektivtrafiken kunna köra gods.

Indikatorutfall

Av de beviljade projekten hade 12 avslutats per december 2020. Indikatorutfallet ligger för merparten indikatorer något över det förväntade utfallet.

Tabell 2: Utfall av VG2020-indikatorer i avslutade projekt

Indikatorer	Förväntat resultat			Utfall		
	Kvinnor	Män	Totalt*	Kvinnor	Män	Totalt*
Antal individer i entreprenörsfrämjande aktiviteter	16	12	28	19	13	32
Antal individer i kompetensutvecklingsinsats	6	2	8	5	0	5
Antal företag som får rådgivning	4	1	5	3	0	3
Antal privata och/eller offentliga företag och organisationer som samverkar	21	25	83	11	24	130
Antal nya metoder, verktyg och arbetssätt	5	5	13	8	8	23
Antal nya företag			1			3
Ökade arbetstillfällen			0			7